

Кушнір І.Б.

Львівський національний університет ім. І.Франка

**ПРОБЛЕМА ВЛАДИ ЗЕМЛІ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
(О. ДЕ БАЛЬЗАК «СЕЛЯНИ» ТА Е. ЗОЛЯ «ЗЕМЛЯ»)**

У І.Франка читаємо: “Земле, моя всеплодущая мати, сили, що в твоїй живе глибині, краплю, щоб в бою сильніше стояти, дай і мені” [1, т.1, 28]. Поетичним епілогом одвічної залежності селянина від землі є наступні рядки: “*Nous n’avons notre pain que par un duel terrible et de chaque jour. Et la terre seule demeure l’immortelle, la mère d’où nous sortons et où nous retournons, elle qu’on aime jusqu’au crime, qui refait continuellement de la vie pour son but ignoré, même avec nos abominations et nos misères*” [4, 474].

Символ землі наявний у літературі не тільки в значенні тропа, а й універсальної категорії пізнання духовного єства. Символічне розуміння землі в різних культурах відображає закони природи, контрасти й перетворення, що визначають зв’язок життя людського та космічного. Суміщення стародавнього та сучасного розуміння землі привело до її трактування як сутності буття.

У французькій літературі «Селяни» О. де Бальзака є одним із значних романів, присвячених темі «влади землі». Цей твір дає багатий матеріал для вивчення особливостей розв’язання проблеми землі в традиціях реалізму XIX ст. У романі земля є умовою існування селянина; праця та любов до землі визначають характер життєдіяльності героїв. “*Cloué par la loi de la Nécessité, cloué par celle de la seigneurie, on est toujours condamné a perpétuité a la terre. La où nous sommes, nous la creusons, la terre et nous la bêchons, nous la fumons et nous la travaillons pour vous autres qu’êtes nés riches, comme nous sommes pauvres*” [2, 92-93]. Лейтмотивом книги залишається любов до землі й володіння нею як засобом існування. Завдяки спостережливості Бальзака роман містить ряд характерних рис селянства: прив’язаність до землі, протистояння смерті, надзвичайна скупість, жадоба власності. Письменник започаткував народження соціального рустичного роману.

Література протягом половини століття зневажила основний зв’язок селянин – земля, який вперше став стрижнем конфлікту в романі “Земля” Е.Золя, де особистість селянина набула глибини, незважаючи на індивідуалізм у його поведінці. Поряд із Золя-поетом, що прагне показати ліричність обраної теми земля – людина, знаходиться Золя-романіст: для нього селянин залишається “*animal farouche et meurtrier*” з позицій натуралістичного зображення дійсності. Перші рядки начерків роману виявляють намір створити грандіозний твір про зв’язок людини із землею в його конкретних проявах та символічному аспекті. “*Je veux faire le poème vivant de la terre... J’entends par là que je veux peindre d’abord en bas l’amour du paysan pour la terre, un amour immédiat, la possession du plus de terre possible, la passion d’en avoir beaucoup, parce qu’elle est à ses yeux la forme de la richesse; puis en m’élevant, l’amour de la terre nourricière,*

la terre dont nous tirons tout, notre être, notre substance, notre vie et où nous finissons par retourner...” [3, 159].

Через сюжетну лінію Бюто – Фуан бачимо тему володіння землі людиною, а не навпаки. Брат Бюто Ісус Христос добре усвідомлює владу землі: *“Tu es son esclave, elle te prend ton plaisir, tes forces, ta vie, imbécile! et elle ne te fait seulement pas riche!..”* [4, 214]. Недарма герої порівнюють свою любов до землі з пристрасстю до жінки – почуттям сильним, всеохопним, безмежним: *“Il avait aimé la terre en femme qui tue et pour qui on assassine. Ni épouse, ni enfants, ni personne, rien d’humain: la terre!”* [4,29].

Земля доводить героїв до божевілля, вона ж бо ніколи не буде належати комусь одному, навпаки, вони всі належать їй. Порівняння людини з комахою, зокрема у сценах сівби та жнив, підкреслюють диспропорцію між бажанням і безмежністю об’єкта бажань: *“... ils (les semeurs) se multipliaient, pulluaient comme de noires fourmis laborieuses, mises en l’air par quelque gros travail, s’acharnant sur une besogne démesurée, géante à côté de leur petitesse; et l’on distinguait pourtant... cet entêtement d’insectes en lutte avec l’immensité du sol victorieux à la fin de l’étendue et de la vie”* [4, 24]. Деколи селянину видається, що він може підкорити собі землю, але ця ілюзія триває тільки хвилину: *“Les insectes grêles, noyés dans ce travail géant, en sortaient victorieux. Derrière leur marche lente, en ligne, la terre rose reparaissait...”* [4, 219]. Пізніше земля їх розорить та поглине: сцена поховання Фуана є своєрідним попередженням його дітям. *“Il ne tiendrait pas grand-place, il n’encombrerait pas trop cette terre, la vaste terre, dont l’unique passion l’avait brûlé jusqu’à fondre ses muscles”* [4, 495]. Таким чином історія селянської сім’ї слугує розкриттю символічного змісту землі.

Завдяки своїм надзвичайним здібностям вибудувати цілісність навколо символічного значення землі Золя виконав своє завдання, створивши гімн незнищенності життя. *«L’homme fait la terre, comme on dit en Beauce»* [4, 41], але можемо стверджувати, що земля творить людину: *«Cette Beauce plate, fertile, d’une culture aisée, mais demandant un effort continu, a fait le Beauceron froid et réfléchi, n’ayant jamais d’autre passion que la terre»* [4, 43]. Тому селянин міцно зрісся з землею. Фуан – це *«une végétation entêtée et vivace»* [4,38], Бюто також виріс на землі *«avec l’entêtement borné et vivace d’un arbre»* [4, 75].

Володіння землею стає визначальним у формуванні характеру й світогляду героїв О. де Бальзака та Е.Золя. У письменників немає ідентичного розуміння символа землі, але такий синкретизм образів відбиває процес спільних уявлень про владу землі над людиною.

1. Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. - Т.1. – К.: Наук. думка, 1976.
2. Balzac H. *Les Paysans*. – Paris: Gallimard, 1975.
3. Robert G. *La terre d’E.Zola. Étude historique et critique*. – Paris: Belles lettres, 1952.
4. Zola E. *La Terre*. – Paris, 1984.